

Die laksman se dogter.

Gerda Taljaard.

Kaapstad: Penguin Random House

Suid-Afrika, 2017. 270 pp.

ISBN: 978-1-4859-0366-6.

ePub: 978-1-4859-0312-3.

DOI 10.17159/2309-9070/tvl.v.56i1.6302

Dit is haas onmoontlik om 'n verwickelde boek soos *Die laksman se dogter* deur Gerda Taljaard te parafraseer: deels raaiselfiksie, deels probleemroman, deels "weird fiction" (aldus Cochrane), deels familiesage, en deels "huishoudelike noir" (vergelyk Steinmair). Een manier om die roman te beskryf, is as 'n soeke na "*closure*". Rosaria Roux probeer sin maak van haar dogter, Annalisa, se skynbare selfdood. Was daar egter vuilspel betrokke? Is Annalisa dalk eerder vermoor? Leef sy selfs nog en is almal net 'n rat voor die oë gedraai?

Annalisa was 'n rebelse digter en rockster—'n fantastiese soort kruising tussen Ingrid Jonker en Pussy Riot, die Russies-feministiese punkgroep. Rosaria wonder in een stadium: "Wie is hierdie klein hedonistiese fascis?" (53), want Annalisa was ook 'n heroïenverslaafde. Dwelms sou uiteindelik die bron van talle verwyte en die groeiende verwydering

tussen haar en Rosaria word. Dit is veral pynlik om Annalisa se stelselmatige inploffing deur die oë van die moeder te sien uitspeel. Ek dink, om die ouer van 'n dwelmafhanglike te wees, is op sigself 'n soort hel, en Taljaard hanteer hierdie uiters sensitiewe onderwerp met groot deernis.

Ná haar sensasionele dood op die ouderdom van 27, word Annalisa (ofte wel "Dynamite", soos wat sy op die verhoog bekend gestaan het) tot die status van kultusfiguur verhef. Dit plaas haar, interessant genoeg, ook binne die sogenaamde "Forever 27 Club" wat bekendes soos Kurt Cobain, Janis Joplin, Jimi Hendrix en Amy Winehouse insluit. Aan die hand van Dynamite se lewe, tragies kortgeknip, lewer die roman dus fel kritiek op die moordende rol van die media en die yslike tol wat roem dikwels van jongmense in die kalklig eis.

"LSD" verwys nie net na die dwelm-middel nie, dit is ook Annalisa se spitsvondige bynaam vir haar ma: 'n afkorting vir "Laksman Se Dogter" (28). Rosaria se pa was naamlik 'n tronkdokter wat soms die doodskoot vir terdood-veroordeeldes moes toedien. (Die eintlike beul was oom Karel de Swardt. Sy gestremde dogter, Hestertjie, met haar

bonatuurlike vermoëns van genesing (202), herinner onwillekeurig aan die film, *The Green Mile*.)

Die idee van laksmanenskap staan dus sentraal. Rosaria speel self later die rol van “laksman”: Sy pas eutanase op haar eie moeder toe (126–7) en oorweeg dit in een stadium baie sterk om dieselfde vir haar dogter te doen (254–5). Een van die interessantste aspekte van *Die Laksman se dogter*, is trouens die dwingende etiese vraagstukke betreffende selfdood, doodstraf, aborsie, en genadedood wat daarin geopper word.

Die dood is ’n konstante teenwoordigheid, ’n onheilspellende skadu, wat oor alles hang. (Eintlik hang dit oor Taljaard se hele oeuvre.) Vergelyk ook die motto, ’n aanhaling uit Ian McEwan se *The Cement Garden*: “At the back of my mind I had a sense of us sitting about waiting for some terrible event, and then I would remember that it had already happened.” Daardie vae onheilsgevoel bly ’n mens by, lank nadat die boek neergesit is.

Alhoewel *Die Laksman se Dogter* tematies betreklik swaar is, word dit met heelwat humor getemper. Vergelyk byvoorbeeld die biologiese take wat Rosaria moet nasien (“’n *Slak is bisexual en het ’n penis en ’n fagina*”) (23); die watervlek teen Rosaria se plafon wat op ’n druppel lyk soos Margaret Thatcher, “kompleet met blomkoolhaarstyl en overbite” (17) en ’n bondeltjie hondemis wat “merkwaardig baie soos die Taalmonument” lyk (237); die siniele Ouma By en haar vloekende spreek (34); ’n “whites only” bordeel in Alexandra (169); Annalisa se ironiese

vraag, “Wie de fok is Johanna Brandt?” (73), wat later geëggo word wanneer iemand droogweg vra: “Wie de fok is Annalisa Roux?” (265).

Annalisa se dood dwing Rosaria om teen wil en dank haar komplekse familieverlede te konfronteer, en wanneer Marcella—die kleindogter waarvan Rosaria salig onbewus was—eendag uit die bloute in haar sorg beland (157), word ’n verdere laag by dié familierelaas gevoeg. Die stelletjie matrosjkapoppies wat Marcella vir Kersfees kry (219) word dus ’n betekenisvolle metafoer: nog ’n generasie, nog ’n laksman se dogter.

Die wyse waarop Rosaria se herinneringe en terugflitse telkens, naatloos, in haar eerstepersoonsvertelling ingevleg word, is werklik indrukwekkend. Bowenal is *Die laksman se dogter* ’n ryk, diggeweefde tapisserie van beelding. Daar is, eerstens, die deurlopende voëlmotief (waarvoor die keurige omslag reeds ’n belangrike betekenisdraende sleutel is, en waarmee die uitgewer gerus gelukkigewens kan word); menige simboliese verwysings na bome, blomme en plante (vernaam die verpletterende plataanboom wat destyds op Rosaria se ouerhuis geval het); ’n hele menagerie van diere insluitende Elvis, Annalisa se geliefde swart Labrador (167), Zamalek, Marcella se “larger than life” Great Dane (157), Asjas, Rosaria se kat (185), Beavis, ’n makgemaakte nonnetjiesuil (189), en Olga, die inwonende reënspinnekop (218); asook talle kosbeskrywings (veral Italiaanse kos—vergeelyk die roerende toneel (99–100) waarin haar Italiaanse nonna vir Rosaria ’n kosbare truffel braai.)

Verder is daar Rosaria se onaardse, dikwels makabere, nagmerries (7, 47–8, 105, 243–4) en plek-plek prikkelende musiekbeskrywings: Op bladsy 72 word 'n album van Grofgeskut (dit is die naam van Annalisa se rock-orke) byvoorbeeld soos volg beskryf: “Sommige liedjies was nagmerrieagtig, ander eufories mooi en nostalgies, party karnavalesk en bedrieglik eenvoudig.”

My een minuskule punt van kritiek is gerig op Vladlena, die Russiese vrou van Wim, Rosaria se eksman/Annalisa se pa. Dit is myns insiens onwaarskynlik dat 'n intelligente, sorgsame pa en minnaar soos Wim vir homself 'n internetbruid deur RussianCupid.com sou bestel het (93), en Vladlena skyn nie regtig noodsaaklik te wees vir die ontplooiing van die verhaal nie.

Die laksman se dogter is nietemin boeiend, fassinerend en meesterlik aanmekeer geweef. Dit is daarom geen verrassing nie—en uiters verblydend—dat die roman in 2018 met die kykNET-Rapport-filmprys vereer is (*LitNet*).

Neil van Heerden

vheern@unisa.ac.za

Universiteit van Suid-Afrika

Pretoria

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8631-6350>

Geraadpleegde bronne

Cochrane, N. “Closure’ is vir die tuinvoëls bedoel’.

Rapport, 10 Sept. 2017, www.netwerk24.com/Vermaak/Boeke/closure-is-vir-die-tuinvoels-bedoel-20170909#loggedin. Geraadpleeg op 12 Nov. 2018.

LitNet. “KykNET-Rapportpryse 2018: Commendatio’s En Foto’s.” *LitNet*, 27 Sept. 2018. www.litnet.co.za/kyknet-rapportpryse-2018-commendatios-en-fotos/. Geraadpleeg op 12 Nov. 2018.

Steinmair, D. “Taljaard takel omstrede temas in sielkundige riller”. *Netwerk24*, 28 Jul.

2017. www.netwerk24.com/vermaak/boeke/taljaard-takel-omstrede-temas-in-sielkundige-riller-20170728. Geraadpleeg op 12 Nov. 2018.